

REFERENCES

1. Dudar, O.T. (1979). *Narodni khudozhni promysly Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats [Folk arts and crafts of Ukraine. Collection of scientific works]*. Kyiv : Naukova dumka. [in Ukrainian].
2. Lashchuk, Yu. (1992). *Narodne mystetstvo Ukrainy Polissia [Folk art of Ukrainian Polissya]*. Lviv: Kameniar. [in Ukrainian].
3. Zakharchuk-Chuhai, R. (2007). *Narodne dekoratyvne mystetstvo Ukrainy Polissia. Chornobylshchyna [Folk decorative art of Ukrainian Polissya. Chernobyl]*. Lviv : Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
4. Nykorak, O. (2004). *Ukrainska narodna tkanyna XIX-XX st. : Typolohiia, lokalizatsiia, khudozhni osoblyvosti [Ukrainian folk fabric of the XIX-XX centuries: Typology, localization, artistic features]*. Lviv : Afisha [in Ukrainian].
5. Orel, L. (2003). *Ukrayinskyi rushnyk (istoryko-kulturolohichne doslidzhennia). [Ukrainian towel (historical and cultural research)]*. Lviv : Kalvariia. [in Ukrainian].
6. Selivachov, M. (2005). *Leksykon ukrainskoi ornamentiiky (ikonohrafiia, nominatsiia, stylistyka, typolohiia) [Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, stylistics, typology)]*. Kyiv : Redaktsiia visnyka «Ant». [in Ukrainian].
7. Bondarchik, V.K., Brain, I.N., Burakovskaya, N.I. (Comps.) (1988). *Poles'ye. Material'naya kul'tura [Polesie. Material culture]*. AN USSR. L'vovskoye otdeleniye Institutu iskusstvovedeniya, fol'klora i etnografii im. M.F. Ryl'skogo. Kyiv : Naukova dumka. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 28.02.2021 р.
Рекомендована до друку 28.04.2021 р.

УДК 398.1+006.91(477.51)

О.О. Васянович

ТРАДИЦІЙНІ МЕТРОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ ЖИТЕЛІВ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЧЕРНІГІВЩИНИ

У статті за польовими матеріалами, зібраними у Семенівському та Новгород-Сіверському районах Чернігівської області, розглянуто одиниці вимірювання довжини, площі, часу, ваги та об'єму. За відсутності годинника вдень слідували за положенням сонця над небосхилом, вимірювали довжину тіні, вночі орієнтувалися за співом півнів. Для визначення довжини, крім метрів, послуговувалися антропологічними мірами, що, відповідно до фізичних властивостей людини, не є сталими одиницями. У досліджуваних районах значне поширення і застосування мають пристрої для зважування – кантирі. За відсутності вагів сипучі продукти вимірювали дерев'яними посудинами різної величини, тобто визначали кількість через об'єм. Для вимірювання кількості рідини використовували відро, пляшки різної місткості. Попри уніфікацію метричних одиниць державою, жителі північно-східної частини Чернігівщини в домашніх умовах продовжували послуговуватися досить умовними одиницями вимірювання.

Ключові слова: Чернігівська область, Східне Полісся, народні знання, народна метрологія, державні міри, трансформація.

Народні знання – результат тривалого процесу. Вони ґрунтуються на традиційному досвіді спостереження за природними явищами в певній екологічній системі за допомогою методів, доступних носіям традиційної культури. Значний інтерес до традиційних народних знань нині зумовлений прикладним спрямуванням цієї галу-

зі народної культури, широкими можливостями застосування її багатовікового досвіду в сучасних умовах.

Народні метрологічні знання досі не висвітлені у спеціальному дослідженні, хоча їхні окремі аспекти почали вивчати ще у другій половині XIX ст. [8; 12]. Протягом XX ст. до етнометрологічної тематики зверталися: вітчизняні етнологи, історики І. Єрофієв [6], В. Зінич [7], О. Сидоренко [10]; лінгвісти Й. Дзєндзелівський [5], В. Винник [4]. Історико-етнографічні дослідження, присвячені окремим українським регіонам, також містять відомості з народної метрології [1; 9; 11]. Останніми роками, переважно на Західному Поліссі, народні метрологічні знання студіює С. Чибирак [14; 15]. Окремі аспекти метрологічних мір висвітлені нами стосовно північно-східної частини Чернігівщини [2; 3]. Наявні дослідження не розкривають повною мірою локальні особливості та трансформації народної метрології українців Східного Полісся, тож метою нашого дослідження є аналіз стану побутування традиційних метрологічних знань у другій половині XX – на початку XXI ст. за польовими матеріалами останніх років. Джерельною базою дослідження стали свідчення, зібрані автором у Семенівському (С.) та Новгород-Сіверському (НС.) районах Чернігівської області 2019 р. у складі комплексної історико-етнографічної експедиції, організованої Державним науковим центром захисту культурної спадщини від техногенних катастроф. За польовими матеріалами буде простежено локальні особливості мір довжини, площі, часу, ваги й об'єму жителів північно-східної частини Чернігівщини.

Одиниці вимірювання довжини, площі, часу, ваги та об'єму сформувалися досить давно. У всіх етносів ці міри мають народне походження, проте з виникненням держави починається процес їх уніфікації [1, с. 202]. Оскільки застосування державних мір було обов'язковим лише в торгівлі, то в повсякденному житті поліщуки продовжували послуговуватися власними, народними. Протягом перебування Східного Полісся в складі Радянського Союзу відбувалося нищення приватної власності, тому зникла потреба у народних мірах, що призвело до уніфікації та відповідного скорочення їхнього розмаїття.

Добу традиційно поділяли на чотири частини: ранок, день, вечір, ніч. Потреби в точному визначенні часу майже не було, респонденти зрідка згадують про застосування годинників. За відсутності годинника сонце слугувало основним орієнтиром у визначенні часу вдень. Жителі досліджуваних районів слідували за його положенням на небосхилі: «Казала мама: «Міне не нада вашіє ні часи, ні календарі, я вішла, гляну на сонце і скажу тябе якеє время. Гляну на сонцу і знаю, котре время»» (Тимонович С.); «Пабачать, кажуть, сонце в абеди, пара на абед. Вісока так, дівтица – в абеди сонца. Нада на абед садітица» (Бирине НС.); «Сонце на який бачок, уже часи зналі: ета в абед, ета в полудень – ета

ужо в часов три там, чотири, а абеди в час. Калісь ета біла точна» (Кам'янська Слобода НС.). Інколи спостерігали за величиною тіні протягом дня: «Хадили ж ми на роботу в калхоз. Так скольки уже часов, пора абедать. Падивилась стала на тень. А, уже час дня – тень проста. Єслі уже чуть тень правдовжилась, уже больш» (Блистова НС.); «На тень глянуть – маленькій. Ета я знаю точна. Ета абед – глядь – все садятца абедать» (Кам'янська Слобода НС.). Частіше респонденти наголошують на важливості вимірювання довжини тіні кроками. До такого способу вдавалися обідньої пори, інколи вечірньої і ніколи вранішньої: «Часи знали. Часив не було не в кого, так ступнями стане так да сонца, намерає, уже каже час чи дванадцять. Па земні ступнями [міряли. – О. В.] тень сваю» (Радомка С.); «Часов не було, ми як каров пасли пасля вайни так дивимось це на тень. Нам-нетиш па якіє пори, ступнями мераєш і сходилась» (Дігтярівка НС.); «Люді старіє зналі па сонцу, па тню шагалі шагамі» (Печенюги С.). Уночі ж спостерігали за співом півнів: «Певень часи знає і ноччу, і вдень. Як час і скольки там время, і он запее» (Бирине НС.); «Первіє певні запелі – ета палуноч, а як утрам запелі – ета утра – ета нада уже вставать» (Лісконоги НС.). Хлопці, повертаючись з танців уночі, плескали у долоні, щоб побудити півнів, які починали співати безпірно і таким чином будили селян: «Ноччу первіє петухи, втаріє, там три часа. Хатя ми калісь маладіє були. Ідьом [плеще в долоні. – О. В.] как начнут какарікать петухи. Шоб по-чудачить, падурачить» (Орликівка С.).

У с. Дігтярівка Новгород-Сіверського району щогодинні сповіщення жителів села про час входили в обов'язки пожежних: «Хадила і я на пажарну начавать. Тут кала церкви була пажарна, таді кала бригади. Ну і був у нас начальник Карней Петрович. Приходе да й каже: «Ну, дванадцять часов ночі, як ти будеш бить часи?» Ну як я?! Я неспеша пабила дванадцять. «Так, Карней Петрович?» – «Так». Часи були. Адинадцять, двенадцять. Це так як часи. А били у дзвон. Кала церкви калісь висів, такий пахабний. Як часи б'єш, так чутно па всьом селу. Через кажний час і б'єш. Тут спеціальний був чалавек, а таді вже пожарники били. Так і я біла. А може у людей часов немає дома, то вже знаєш час».

Для визначення довжини, крім метрів, послуговувалися антропологічними мірами: кроками (ступенями, сєгнями, шагами), ліктями (локтями), п'ядями (четвертями, четвернями, п'ядами), що відповідно до фізичних властивостей людини не є сталими одиницями. Для визначення певної відстані на землі користувалися кроками: «Пройде мама шагам і зразу скаже скольки сотих» (Тимоновичі С.). Для вимірювання довжини полотна, ниток, мотузок послуговувалися саме ліктем, а у с. Бучки Новгород-Сіверського району вважали, що лікоть полотна можна було виткати за три дні: «Гета як кросни ткуть, так кажуть: «Гокать, гокать три днє – локать». Локтем мерать». Населення Чернігівщини для

позначення відстані від великого пальця до вказівного або середнього найчастіше вживає термін *четверть*, що виглядає цілком логічно, адже це четверта частина аршина, що дорівнює приблизно 18 см: «Калісь же сарочки шили, так на четверть меряли» (Блистова НС.). «Мерали матерію – п'яда» (Радомка С.). У с. Орликівка Семенівського району зафіксовано вміння зіставляти різні величини, пов'язані з антропологічними особливостями людини: «Єслі штани вибираєш сабе, як памерать, не будеш же там раздеватца, бери за канци на разтяжку. Значить далжни падійти».

Для обмірювання площі поля за радянських часів послуговувалися спеціальним косовим сажнем, що відповідав двом метрам і складався з двох палиць, скріплених поперечкою у вигляді літери А. У досліджених селах такий пристрій переважно називали *сажень* / *сажань* (Костобобрів, Хотіївка, Іванівка, Леонівка, Печенюги С., Блистова, Бучки, Михальчина Слобода, Бирине, Кудлаївка, Дігтярівка, Кам'янська Слобода НС.), трапляються й інші назви: *аршин* (Карповичі С.), *двухметровка* (Хотіївка С.), *дрігуль* (Лісконоги НС.), *метер* (Орликівка, Погорільці С.), *метра* (Радомка, Лосівка, Архипівка С.), *метровка* (Янжулівка С.), *меріло* (Тимоновичі С.). Вимірювання землі за допомогою косового сажня, незалежно від форми поверхні ділянки, було досить точним. Старожили зазвичай пригадують про використання косового сажня у минулому в колгоспах, нині – у сільськогосподарських товариствах та на присадибних ділянках для визначення оплати праці оратаїв та комбайнерів: «Заре мерають. Напримір трахтари аруть. Землемір прийшов – тей, шо мірає землю. Йаму ж нада за те, шо вон сутки праарав чим-то памерать, шо вон наарав. У полі, у таваристві. От у мене там петнадцетє сотих пшеници, комбайни тепер маленькіє наймаєтца, приходить питає: «Бабо, скоки в тебе?» Кажу, шо семнадцетє сотих. – «Так перемерать?» – Я кажу: «Як хочеш». Перемерав. Правильно. Вано за мною числиться, я знаю скольки яка латка. А як я приміром посеяла пшеницу, авйос чи шо і приєде камбайньор касить, вон же питає скольки в вас сотих. Я кажу, стольки, а не віриш – перемерай» (Блистова НС.).

У досліджуваних районах значне поширення і застосування мають пристрої для зважування – *безмен*, *кантор* / *кантур*, *тєрєзи*. Респонденти частіше згадують *безмін* – пристрій із нерівним плечем та рухомою рамкою. Угорі було кільце, за яке тримали терези при зважуванні продуктів. Рамка пересувалася, а коли встановлювалася рівновага, можна було визначити вагу товару. Респонденти частіше ототожнюють ці ваги, проте трапляються і пояснення їхніх відмінностей: «Як пазичить, там зважив. Такіє булі кантори старіє» (Костобобрів С.); «Кантур був, безмен і кантур то одне й те саме» (Погорільці С.); «Важили дома приблизно. У каждого кантур був, кантурець, довгий. Клаграм двадцять важив, а як і шеснадцать. Безмен був на

хунти, а кантур на кілограми» (Блистова НС.). У с. Архипівка Семенівського району було зафіксовано існування власноруч виготовленого кантиря, проте важко повірити у точність зважувань на ньому: «Люді важлі кантурам. Кантури були, но в мойой свєкрухі кантура не було, так ана такоє сдєлала – булава, ана і січас дєсь лєжїть. Копїя кантура, но у нас була дєрєвянная. На кілограмі. Там напїсани і хунти і кілограми, і чьортачки на палтара кілограма, палтара хунта, там всьо».

При зважуванні жителі Чернігівщини послуговувалися офіційною мірою – 1 кілограм, проте пам'ятають й інші одиниці ваги: *хунт* (400 г), *пуд* (16 кг), *центнер* (100 кг), *тона* (1000 кг). Формально міжнародні прототи типу метра і кілограма утверджені на підрадянських українських землях Декретом Раднаркому РСФРР «Про запровадження міжнародної десяткової системи мір та ваги» (1918). Фактично відтерміновані до 1927 р. і введені постановами Міжурядницької метричної комісії при Українській економічній нараді при Раднаркомі УСРР (11 серпня 1927 р.), Народного комісаріату внутрішніх справ УСРР (19 вересня 1927 р.), Народного комісаріату юстиції УСРР (6–18 жовтня 1927 р.) [13, с. 272]. У досліджуваних районах уміли зіставляти різні одиниці ваги: «Сорак хунтав – пуд, шєснадцать кілограм» (Погорільці); «Я знаю, шо сто кілограм – шєсть пудов» (Архипівка С.); «Шєснадцать кілограм – цє пуд, а раніше було сорак хунтав – цє пуд. Ну, паделєть. Шєсть пудов – цєнтнер, а шейсят – тона» (Дігтярівка НС.). Інколи одиниці ваги мали прикладне значення, тож ним послуговувалися жителі краю довгий час: «Калїсь хлїба нєма, ідєш к сасєду занянь. Берєш кантирь, пойдєш займєш там хунт чи два хунти, а завтра напєкєш свєжаго атдасїш. Зважїш – аддасїш сасєду» (Михальчина-Слобода НС.); «Калїсь карови паслї... Тяпер на очєрєді пасуть, а калїсь жє паслї – пастєх. Пуд зєрна з каровї» (Бирине НС.).

За відсутності вагів поліщуки вимірювали зерно, борошно, крупу, картоплю та інші сипучі продукти дєрєвяними посудинами різної величини (*мєрка*), тобто визначали кількість через об'єм: «Мєрка, цєбрик, дєжка – мїрки такї» (Лосівка С.). Респонденти наголошують, що ці мїрки були різної місткості: «Як хлєб н'єклї так сєялї муку у єту мєрку, мєркаї і називалася ана. Ана такая нєвялїчка. Ну сколькї?! Булак чатїри чи пятї мать н'єкла» (Михальчина-Слобода НС.); «Мєрка такая – адно вуха – і туди вєдро там. Ущєртї насїпаєш» (Лосівка С.). Респондент із с. Орликівка Семенівського району розповів про *мєрчук* – совок, призначений для вимірювання кількості зерна, яке віддавали мельнику за помол борошна.

Умовними мірами обрахунку збіжжя були спеціальні стїжки, які складали після збору врожаю, вони слугували певними кількісними показниками: *капа* (60 снопів), *палукапак*, *падкопак*, *навкопа*, *полукапа* (30 снопів), *кучка* (10–15 снопів), *бабка* (5–6 снопів). Подекуди кількість зібраного врожаю могли переводити зі стїж-

ків-півкіп в кілограми: «Прїбєрно скажу: із палукапка, називався палокапак, намалачували пудов три. Цє примєрно. Жїто. Калїсь пшєниццу малє сєялї, а жїто» (Іванівка С.). Проте інколи респонденти не сприймали ці одиниці за чїткі числові показники, ймовірно, цє пов'язано з втратою потреби чїтко обраховувати вирощений урожай. «Капа – сємят н'ятї [снопів. – О. В.], а палукапак, сколькї астанєтьсє ужє, то називався палукапак» (Тимонович С.).

Респонденти зазначають, що раніше власне не було потреби у вимірюванні рідини, за винятком горїлки. Для вимірювання кількості рідини використовували відро (10 л), сулєю (20 л, 10 л, 5 л, 4 л, 3 л, 2,5 л), чєтвєтьову пляшу (4 л), гладишку (2,5 л, 1 л), бутїлку, пляшку, паллїтру (1,0 та 0,5 л), чакушку (0,25 л). У досліджуваних районах вдалося зафіксувати різноманїтні назви склянок, залежно від їх ємності: *малїнковскїй стакан*, *чайний* (250 мл), *булганїнскїй стакан* (220 мл), *сталїнскїй стакан*, *граньоний* (200 мл): «Малїнковскїй з прутїкам, а сталїнскїй трошки мєншїй. Тєй на двєстї пїдїсят, шо з прутїкам, а цєй двїстї» (Лосівка С.); «Чайний стаканчик цє був двїстї пїйсят грам, такї тонєнькї, а тєй граньони – тєй двїстї грам» (Блистова НС.); «Булганїнскїй – анї булї бальшїє стакани, як вип'є, так і пад стол палєзє. Цар жє навєрна був Булганїн, я точна нє знаю. 220, анї очєнь булї бальшїє» (Кам'янська Слобода НС.); «Стограмових чарачак нє було, а стакан з марусїним паяском називався» (Орликівка С.). Своєрїдно визначали і ємність чарки, констатуючи, що в минулому малє вживали алкогольних напоїв: «Чатїрохлїтровї бутїлки, сє людєй як сєм'я свая, дак чалав'єк трїдцятї. Чарачкї, такї штєпачкї грам трїдцятї. То стєграмовкї так тєпер ужє щїтаєтьсє, стєграмова. А калїсь оцє чарачкї булї, штєпка звалї» (Іванівка С.). Нїнї жителї краю переважно послуговуютьсє скляними банками та пластиковими пляшками різної ємності для вимірювання молока, олії, горїлки тощє.

Отжє, на народних мїрах довжини, площї, вимірювання ваги та рідини позначилисє різні історичні єпохи, починаючи від Київської Русї й до сучасностї, помїтний певний вплив держави, яка дїктувала кодифїкованї норми метрологїї. Оскїльки в домашніх умовах жителї краю нє малї потреби в точному вимірюванні продуктів, то навїть пїсля запровадження метричної системи вони продовжували послуговуватисє досить умовними одиницями вимірювання, що призводило до рїзночитання у вимїрах одних і тих жє величин.

ДЖЕРЕЛА

1. Болтарович З.Е., Минько Л.И., Мороз Я.А., Федорив О.Р. Народные знания. *Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья*. Минск : Наука и техника, 1987. С. 184–232.
2. Васянович О. Використання традиційних метрологічних знань жителями Чернігівського району. *Народна культура Чернігівського району (традиція та сучасний стан побутування)*. Житомир : Видавець О.О. Євенок, 2019. С. 204–211.
3. Васянович О. Традиційні метрологічні знання жителів північно-західної частини Чернігівщини. *Музей просто неба в соціокультурному просторі*. Матеріали Міжнародної наукової

конференції, присвяченої 50-річчю заснування Національного музею народної архітектури та побуту України. Збірник доповідей. Київ : Видавничий дім журналу «Пам'ятки України», 2019. С. 49–54.

4. Винник В. О. Назви одиниць виміру і ваги в українській мові. Київ : Наукова думка, 1966. 151 с.

5. Дзєндзелівський Й. О. Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської області. *Наукові записки Ужгородського державного університету*. 1955 Т. XIV : Діалектологічний збірник. С. 81–141.

6. Єрофієв І. До питання про старі українські міри, вагу та грошовий обіг. Харків, 1927. 52 с.

7. Зінич В. Народна математика та метрологія. *Народна творчість та етнографія*. 1967. № 2. С. 57–63.

8. Лобко А. Попытка к уравнению мер и веса в Малороссии XVII в. *Киевская старина*. 1889. № 7. С. 232–233.

9. Остапик О. Одиниці виміру, народні прикмети та народний календар. *Лемківщина: історико-етнографічне дослідження*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2002. Т. 2 : Духовна культура. С. 127–139.

10. Сидоренко О. Ф. Традиційна народна метрологія. *Народна творчість та етнографія*. 1976. № 4. С. 61–68.

11. Сявавко Є. Традиційні народні знання. Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1987. С. 260–272.

12. Ханенко А. Исторический очерк межевых учреждений в Малороссии. Чернигов, 1864. 108 с.

13. Чибирак С. В. Метрологія. Енциклопедія історії України. Київ : Наукова думка, 2018. Т. Україна і українці. Кн. 1. С. 271–280.

14. Чибирак С. Народна метрологія Волинського Полісся: традиції вимірювання довжини. *Літопис Волині*. 2013. Ч. 13. С. 20–24.

15. Чибирак С. Народна метрологія Правобережного Полісся (середина XX – початок XXI століття). *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 4. С. 56–66.

Vasianovych O.O. Traditional metrological knowledge of residents of the North-Eastern part of Chernihiv Region

Folk knowledge is the result of a long process of cultural adaptation of man to the environment. Significant interest in traditional folk knowledge today is due to the applied focus of this branch of folk culture, the wide range of applications of its centuries-old experience in modern conditions. Information on folk metrology, which consists of units of length, area, time, weight, and volume, was formed long ago. In all ethnic groups, these measures are of folk origin, but upon a state establishing begins the process of their unification. The article considers the units of length, area, time, weight, and volume based on field materials collected in Semenivskiy and Novhorod-Siverskiy districts of Chernihiv region. In the absence of a clock, the position of the sun over the sky was monitored during the day, the length of the shadow was measured, and cock crowing served as guidance at night. To determine the length, in addition to meters, anthropological measures were used, which according to the physical properties of man are not fixed units. To measure a field's area in Soviet times they used a special 'sazhen-for-mowing', which corresponded to two meters and consisted of two sticks fastened crosswise in the form of the letter A. Devices for weighing – 'cantyr' – are widespread and used in the study areas. The official measure of 1 kilogram is used for weighing, but they also remember other units of weight: 'khunt', 'pud', centner, ton, which allows to compare different units of weight. In the absence of scales, bulk products were measured with wooden utensils of different sizes or bags, i.e. the quantity was determined by volume. Conventional units of measure for grain were special stacks, which were gathered after harvesting. Buckets and bottles of various capacities were used to measure the amount of liquid. Despite the unification of metric units by the state, the inhabitants of the north-eastern Chernihiv region continued to use at home quite conventional units of measurement, which led to discrepancies in the measurements of the same values.

Key words: Chernihiv region, Eastern Polissia, folk knowledge, folk metrology, state units of measurement, transformation.

REFERENCES

1. Boltarovich, Z.E., Min'ko, L.I., Moroz, Ja.A., Fedoriv, O.R. (1987). Narodnye znaniya [Folk knowledge]. *Obshchestvennyy, semejnyy byt i duhovnaya kul'tura naseleniya*, pp. 184–232. Minsk, Nauka i tehnika. [in Russian].

2. Vasianovych, O. (2019). Vykorystannia tradytsiinykh metrolohichnykh znan zhyteliamy Chernihivskoho raionu [Use of traditional metrological knowledge by residents of Chernihiv district]. *Narodna kultura Chernihivskoho raionu (tradytsiia ta suchasnyi stan pobutuvannia)*, pp. 201–211. Zhytomyr: Vydavets O. O. Yevenok. [in Ukrainian].

3. Vasianovych, O. (2019) Tradytsiini metrolohichni znannia zhyteliv pivnichno-zakhidnoi chastyny Chernihivshchyny [Traditi-

tional metrological knowledge of the inhabitants of the north-western part of Chernihiv region] *Muzei prosto neba v sotsiokulturnomu prostori. Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, prysviachenoï 50-richchiiu zasnuvannia Natsionalnogo muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Ukrainy*, pp. 49–54. Kyiv: Vydavnychy dim zhurnalu «Pamiatky Ukrainy». [in Ukrainian].

4. Vynnyk, V.O. (1966). Nazvy odynyts vymiru i vahy v ukrainskii movi [Names of units of measurement and weight in the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

5. Dzєndzelivskiyi. Y. O. (1955). Sposterezhennia nad terminolohiieiu narodnoi metrolohii hovirok Zakarpatskoi oblasti [Observations on the terminology of folk metrology of dialects of the Transcarpathian region]. *Naukovi zapysky Uzhhorodskoho derzhavnogo universytetu*, (XIV), pp. 81–141. [in Ukrainian].

6. Yerofiiev, I. (1927). Do pytannia pro stari ukrainski miry, vahu ta hroshovyi obih [On the question of old Ukrainian measures, weight and money circulation]. Kharkiv. [in Ukrainian].

7. Zynych, V. (1967). Narodna matematika ta metrolohiia [Folk mathematics and metrology]. *Narodna tvorchist ta etnohrafiiia*, 2, pp. 57–63. [in Ukrainian].

8. Lobko, A. (1889). Popytka k uravneniu mer i vesa v Malorossii XVII v. [An attempt to equate measures and weights in Little Russia in the XVII century]. *Kievskaja starina*, 7, pp. 232–233. [in Russian].

9. Ostapyk, O. (2002). Odyntsi vymiru, narodni prykmety ta narodnyi kalendar [Units of measurement, folk signs and folk calendar]. *Lemkivshchyna: istoriko-etnohrafichne doslidzhennia*, (Vol. 2), pp. 127–139 Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

10. Sydorenko, O. F. (1976.) Tradytsiina narodna metrolohiia [Traditional folk metrology]. *Narodna tvorchist ta etnohrafiiia*, 4, pp. 61–68. [in Ukrainian].

11. Siavavko, Ye. (1987). Tradytsiini narodni znannia [Traditional folk knowledge]. *Hutsulshchyna: istoriko-etnohrafichne doslidzhennia*, pp. 260–272. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

12. Hanenko, A. (1864). *Istoricheskij ocherk mezhevyyh uchrezhdenij v Malorossii*. [Historical sketch of boundary institutions in Little Russia]. Chernigov. [in Russian].

13. Chybyrak, S. V. (2018). Metrolohiia [Metrology]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, pp. 271–280, (Vol. Ukraina i ukraintsi. Kn. 1.). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

14. Chybyrak, S. (2013). Narodna metrolohiia Volynskoho Polissia: tradytsii vymiruvannia dozhynny [People's metrology of Volynskiy Polissya: traditions of vimiryuvannya dozhyni]. *Litopys Volyni*, (13), pp. 20–24. [in Ukrainian].

15. Chybyrak, S. (2019). Narodna metrolohiia Pravoberezhnogo Polissia (seredyna XX – pochatok XXI stolittia) [People's metrology of the Right Bank Polissya (mid.-XX – ear. of the XXI century)]. *Narodna tvorchist ta etnolohiia*, 4, pp. 56–66. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.02.2021 р.
Рекомендована до друку 28.04.2021 р.

